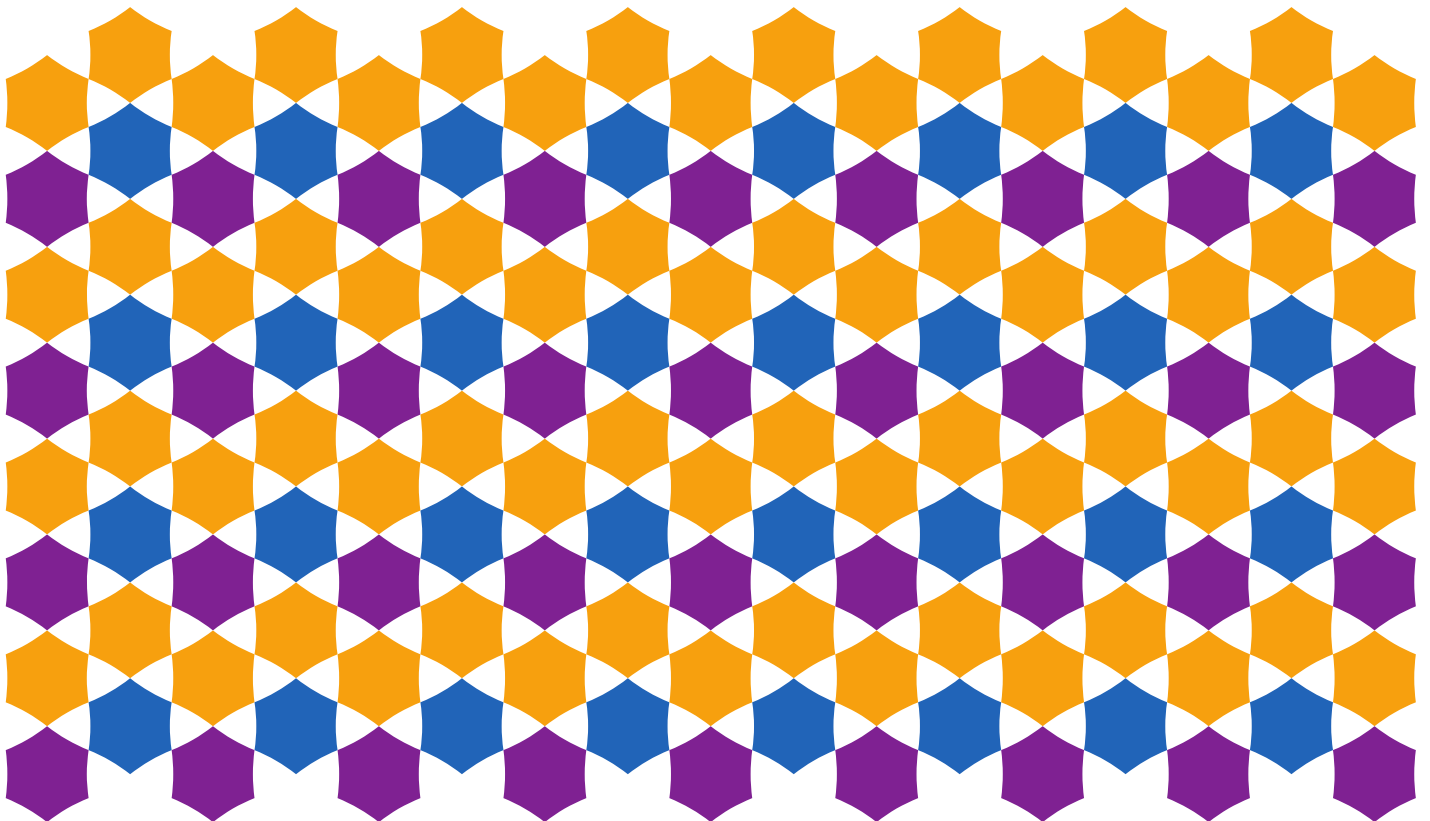

Studenternas tidsanvändning

Lärralledd undervisning, självstudier och betalt arbete/praktik
– analys av data från Eurostudent V

Rapport 2015:20

Studenternas tidsanvändning

Lärlarledd undervisning, självstudier och betalt arbete/praktik – analys av data från Eurostudent V

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2015

Författare: Andrea Amft (projektledare), Max Kesselberg och Per Gillström

Universitetskanslersämbetet • Löjtnantsgatan 21 • Box 7703, 103 95 Stockholm
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Innehåll	3
Sammanfattning.....	4
Inledning	5
Vad utgör heltidsstudier?	6
Eurostudent V	7
<i>Genomförande</i>	8
<i>Rapportens urval</i>	9
<i>Disposition</i>	9
De svarande	10
Rapportens urval	10
Fråga: Vilken examen studerar du mot just nu?	11
Fråga: Deltar du i distansstudier?	12
Fråga: Har du barn?	14
Fråga: Inom vilket huvudområde studerar du?	14
Studenternas tidsanvändning.....	17
Fråga: Hur många timmar går åt till att delta i lärarledd undervisning respektive självstudier under en normal vecka?... 17	
<i>Den lärarledda undervisningen</i>	17
<i>Lärarledd undervisning och självstudier</i>	18
<i>Stor spridning i antal timmar lärarledd undervisning</i>	20
Fråga: Under terminen, hur många timmar ägnar du åt betalt arbete/praktik under en vanlig vecka?	21
<i>Tidsanvändning för olika studieformer</i>	23
Några slutsatser	24
Sverige jämfört med andra nordiska länder	26
Fördelning mellan lärarledd undervisning och självstudier	26
Nordiska länder jämfört över tid	28
Fördelning mellan lärarledd undervisning och självstudier	28
Jämförelse mellan Eurostudent IV och Eurostudent V	29

Sammanfattning

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har i samarbete med Universitets- och högskolerådet (UHR) studerat studenternas tidsanvändning utifrån undersökningen Eurostudent V. Syftet har varit att redovisa kunskapen som finns på området samt studera frågan ur ett resursutnyttjandeperspektiv.

Varken högskolelagen (1992:1434) eller högskoleförordningen (1993:100) reglerar hur många studietimmar per vecka som utgör heltidsstudier eller hur många timmar lärarledd undervisningstid en student bör erbjudas eller delta i under en normal studievecka. Utifrån resonemang som regeringen för om normal studietid i propositionen *Ny värld – ny högskola* (prop. 2004/05:162) kan man dock dra slutsatsen att studietiden per vecka för en genomsnittlig student under ett normalt läsår om 40 veckor skulle kunna ligga inom spannet 37,5–45 studietimmar.

Undersökningens urval består av studenter som uppgav att de vårterminen 2013 studerade på heltid (26 högskolepoäng eller mer per termin); totalt 1 246 studenter. Könsfördelningen är 62 procent kvinnor och 38 procent män.

I Högskoleverkets enkätundersökning *Studentspegl*n (Högskoleverket 2007) framkom att det är särskilt inom humaniora och teologi, samhällsvetenskap och juridik som heltidsstudier inte motsvarar heltidssysselsättning. Samma tendens kan emellertid inte utläsas av studenternas svar på Eurostudentenkäten. Utgår vi ifrån en normal studietid på 37,5–45 timmar per vecka framstår det som att den kombinerade studietiden, alltså lärarledd undervisning plus självstudier, sysselsatte de flesta heltidsstuderande på heltid. Studenternas svar förstärker dock bilden att högskolestudier ofta består av en stor del självstudier; särskilt inom de tre områdena pedagogik, humaniora och samhällsvetenskap.

Mängden lärarledd undervisning varierar, enligt studenterna i undersökningen, starkt mellan olika huvudområden. Studenter inom humaniora och samhällsvetenskap rapporterade i genomsnittet 8,5 timmar lärarledd undervisning per vecka och 10 timmar inom pedagogik. Genomsnittet inom naturvetenskap och teknik låg på 16 timmar per vecka och det högsta genomsnittet rapporterades av studenter inom hälsovetenskap, 19 timmar per vecka.

Undersökningen visar också att de som arbetar mycket vid sidan av sina studier ägnar färre timmar åt studier. Studenter som arbetar fler än 15 timmar per vecka studerade mindre än 37,5 timmar.

Vår jämförelse av utfallet från de senaste två Eurostudentundersökningarna för Danmark, Finland och Norge med utfallet för Sverige visar på en påfallande skillnad när det gäller antalet timmar lärarledd undervisning på grundnivå. Det förefaller som att de andra nordiska länderna fokuserar mer på undervisningstid på nybörjarnivå. I Eurostudent IV är Sverige det enda av dessa länder som uppgav mer lärarledd tid på avancerad nivå än på grundnivå. I Eurostudent V hade bilden ändrats något. Då fick de svenska studenterna mer eller mindre lika mycket lärarledd tid i början på sina studier som när de kommit upp till avancerad nivå. Samtidigt fortsatte våra grannländer att lägga mer resurser på undervisningen i början av högskolestudierna. De svenska studenterna rapporterade dock flest studietimmar totalt sett. Jämfört med undersökningen 2009/2010 förefaller svenska studenter 2013 ägna ännu mer tid åt självstudier än studenterna i de andra nordiska länderna.

Frågan om studenternas tidsanvändning är komplex och behöver belysas ytterligare. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) planerar att publicera resultaten av en egen enkätundersökning, *Studentspegl*n, våren 2016.

Inledning

Av Högskoleverkets enkätundersökning *Studentspegeln 2007* (Högskoleverket, Rapport 2007:20 R) framgick att nästan 40 procent av de studenter som var registrerade för heltidsstudier ansåg att deras studier inte motsvarade en heltidssysselsättning och att utbildningen ställde låga krav på dem. Svaren visade att detta särskilt gällde inom humaniora och teologi, samhällsvetenskap och juridik. En jämförelse med föregående studentspegel (Högskoleverket, Rapport 2002:21 R) visade dessutom på en negativ trend. Högskoleverket tolkade resultaten som ett möjligt tecken på att den högre utbildningen inte fungerade optimalt.

Därefter har flera aktörer undersökt frågan om studenternas tidsanvändning ur olika synvinklar. Bland andra har fackförbundet Tjänstemännens Centralorganisation (TCO) och fackförbundet för jurister, civilekonomer, systemvetare, personalvetare och samhällsvetare (Jusek) genomfört undersökningar i syfte att kartlägga omfattningen av den lärarledda tiden inom olika utbildningar. I TCO:s rapport *Lärarledd tid och kvalitet i den högre utbildningen* (2013, nr 7) och i Jusek:s kartläggning *Mer undervisning för ökad utbildningskvalitet* (2014) diskuteras bland annat ett för lågt antal lärarledda timmar som en viktig kvalitetsfråga för den högre utbildningen. Båda fackförbunden kommer till slutsatsen att en översyn av nuvarande resurstilldelningssystem behövs. TCO anser att ersättningarna för utbildningar inom humaniora, samhällsvetenskap, ekonomi och juridik bör höjas med drygt tio procent jämfört med 2013 års ersättningsnivå. Och enligt Jusek:s uträkning krävs det ungefär 1,3 miljarder kronor per år för att öka antalet timmar lärarledd tid till tio timmar för studenterna inom humaniora, samhällsvetenskap, teologi och juridik (HSTJ).

Universitetskanslersämbetet har följt upp de höjningar av ersättningsbeloppen inom HSTJ-områdena som staten har genomfört 2012–13 för att stärka kvaliteten i utbildningarna inom dessa områden. UKÄ:s övergripande uppfattning som förs fram i rapporten *Uppföljning av kvalitetsförstärkning inom humaniora och samhällsvetenskap* (UKÄ, 2015:14) är att medlen har påverkat kvaliteten, men i stort sett enbart genom att lärosätena har kunnat bibehålla den befintliga kvalitetsnivån. Det är UKÄ:s uppfattning att ersättningsnivåerna inte speglar dagens behov av resurser exempelvis vad gäller behoven hos heterogena studentgrupper och att en översyn av resurstilldelningssystemet för grundnivå och avancerad nivå behövs för att skapa ett system som är anpassat efter de förändringar och utmaningar som utbildningarna inom HSTJ-områdena, liksom högskolan generellt, har mött under lång tid.

På senare tid har studenternas tidsanvändning även diskuterats utifrån ett mer (samhälls)ekonomiskt perspektiv på heltidsstudier. I betänkandet *Högre utbildning under tjugo år* (SOU 2015:70, s. 24) framförs att många heltidsutbildningar inte fyller studenternas arbetsveckor. Där framförs synpunkten att det samhällsekonomiskt är mer angeläget att säkerställa att samtliga studenter som på papperet studerar på heltid också i realiteten bedriver heltidsstudier, framför att utöka möjligheterna till studier under sommaren.

I bilaga 5 till Långtidsutredningen *Utbildning för framtidens arbetsmarknad* (SOU 2015:90, s. 144) förs också ett samhällsekonomiskt resonemang kring heltidsstudier. Bland annat förmodas att de medborgare som finansierar studentens utbildning och uppehälle har förväntningar på att helfartsstudier också innebär en arbetsinsats som liknar den för ett heltidsarbete.

Frågan om studenternas tidsanvändning engagerar många, inte minst studenterna själva. UKÄ har tagit kontakt med Sveriges Förenade Studentkårer (SFS) för att ta del av deras ståndpunkt i frågan. SFS har grundinställningen att heltidsstudier ska motsvara 40 timmar i veckan för studenten och ser behovet av att problematisera mer kring begreppet lärarledd tid. Ur ett studentperspektiv är det viktigaste hur upplägget av utbildningen stödjer studentens lärande mot utbildningens och kursens mål. Idag är det enligt SFS många studenter som inte får den hjälp de behöver för att planera sin studietid även utanför den lärarledda undervisningen. SFS vill gärna se en mer studentaktiv högre utbildning med mer schemalagt studentarbete utöver lärarledd undervisning. På så vis menar SFS att man blir mindre beroende av hur mycket resurser det finns till lärarledd tid.

Det har gått mer än åtta år sedan Högskoleverket genomförde sin enkätundersökning *Studentspegeln* och man kan undra om situationen beskrivs på samma sätt av dagens studenter. Eurostudentkonsortiet har nyligen slutfört en omfattande enkätundersökning av de europeiska studenternas levnadsvillkor, Eurostudent V, och därmed skapat ett nytt underlag för analys.

I denna rapport undersöker UKÄ i samarbete med Universitets- och högskolerådet (UHR) frågan om hur de heltidsstuderande som besvarade den senaste Eurostudentenkäten fördelade sin tid mellan deltagande i lärarledd undervisning, självstudier och betalt arbete eller praktik under vårterminen 2013. I våra resonemang utgår vi från ett resursutnyttjandeperspektiv för att få en samlad bild av hur befintliga resurser används för att ge studenterna en utbildning av god kvalitet.

Vad utgör heltidsstudier?

För de flesta förvärvsarbetande i Sverige innebär heltidsarbete i regel 8 timmars arbete per dag, det vill säga 40 timmar per vecka. Frågan är om man kan överföra resonemanget om en 40 timmars arbetsvecka på heltidsstudier. Kan vi alltså förvänta oss att studenter lägger ned 40 timmar i veckan på sina studier?

Varken högskolelagen (1992:1434) eller högskoleförordningen (1993:100) reglerar hur många studietimmar per vecka som utgör heltidsstudier eller hur många timmar lärarledd undervisningstid en student bör erbjudas eller delta i under en normal studievecka. I 6 kap. 2 § högskoleförordningen står att omfattningen på utbildningen ska anges i högskolepoäng där heltidsstudier under ett normalstudieår om 40 veckor motsvarar 60 högskolepoäng.

Ett resonemang kring normal studietid förs i propositionen *Ny värld – ny högskola* (prop. 2004/05:162). Där föreslog regeringen att ett nytt poängsystem skulle införas för all högre utbildning. Förslaget var ett led i den pågående Bolognaprocessen och syftade till att underlätta jämförbarheten och mobiliteten mellan länder och lärosäten. Förslaget ledde till vårt nuvarande poängsystem och gamla poäng räknades om till högskolepoäng. I propositionen anges följande:

Beräkningen av studiepoäng inom ECTS [European Credit Transfer System] baseras på principen att 60 ECTS-poäng anger studiernas omfattning vid heltidsstudier under ett normalt helt läsår, oavsett hur långt läsåret är räknat i antal veckor. Studierna för en genomsnittlig student under ett normalt läsår antas omfatta 1 500–1 800 timmar. Denna tid skall inkludera all den tid som studenten använder för studier, dvs. lärarledd undervisning, grupparbeten, laborationer, egen läsning, övningar, examination etc. Detta motsvarar enligt regeringens uppfattning väl den tid som ett svenskt läsår om 40 studieveckor vanligtvis omfattar.

Utifrån regeringens resonemang kan man dra slutsatsen att studietiden per vecka för en genomsnittlig student under ett normalt läsår om 40 veckor skulle kunna ligga inom spannet 37,5–45 studietimmar. Spannet är ett genomsnitt över året. Det innebär

att studietimmarna skulle kunna vara ojämnt fördelade under året. Jämfört med en förvärvsarbete som arbetar heltid innebär detta för en student att heltidsstudier kan omfatta både färre och fler än 40 timmar per vecka. Spannet rymmer också ett mått av flexibilitet och medger individuella skillnader studenter emellan i fråga om olika tidsbehov och prestationsförmåga.

Poängsystemet är kopplat till beräkning och utbetalning av studiemedel. Centrala studiestödsnämnden (CSN) har därför ett intresse av att ange vad som utgör heltids- eller deltidstudier. CSN definierar på sin webbplats (www.csn.se) heltidsstudier som studier på 100 procent där studenten varje vecka minst läser 1,5 högskolepoäng. En termin består av 20 veckor och ett studieår av 40 veckor. CSN:s definition av heltidsstudier bygger på studentens prestationer genom avklarade högskolepoäng. Studenten måste visa att den klarat de högskolepoäng för vilka den fått studiemedel beviljat. Kravet är lägre för nybörjare under de första 40 veckorna. Under den tiden krävs att en heltidsstuderande klarar minst 37 högskolepoäng. Därefter höjs kravet till minst 45 högskolepoäng per läsår för en heltidsstuderande. Hur många timmar studenten har lagt ned på studier för att uppnå sina högskolepoäng, eller hur många timmar lärarledd tid studenten har erbjudits eller bevistat, tar systemet inte hänsyn till.

Det nuvarande resurstilldelningssystemet föreslogs i högskoleutredningens betänkande *Resurser för högskolans grundutbildning* (SOU 1992:44, s. 66). I betänkandet angavs en nivå om 9 timmar lärarledd undervisning per vecka som schablon för att kunna beräkna resurser i det nya systemet. Schablonen byggde på ett grundläggande antagande om 6 timmars föreläsning i 30-grupp och 3 seminarier per vecka. Utifrån schablonen kan man dock inte dra slutsatsen att alla studenter bör få minst det nämnda antalet undervisningstimmar samt undervisas i grupper om 30 studenter, vilket framgår av resursutredningens betänkande *Resurser för kvalitet* (SOU 2007:81, s. 183). Betänkandet slår fast att undervisningens omfattning och gruppens storlek för respektive kurs avgörs av lärosätet.

Eurostudent V

Rapporten bygger på enkätsvar från studenter som har deltagit i den senaste europeiska undersökningen av studenters villkor – Eurostudent V. Det huvudsakliga syftet med Eurostudentprojektet är att samla in jämförbara uppgifter om den sociala dimensionen av den europeiska högre utbildningen.

Rapporten är ett samarbete mellan Universitets- och högskolerådet, som ansvarar för Sveriges deltagande i Eurostudentprojektet, och Universitetskanslersämbetet. UKÄ sammanställer och analyserar de delar från Eurostudent som belyser hur studenterna fördelar sin tid mellan deltagande i lärarledd undervisning, självstudier och betalt arbete eller praktik under vårterminen 2013.¹

Eurostudent startade 1999 som ett gemensamt europeiskt projekt på frivillig basis. Undersökningen genomförs med ett intervall på tre till fyra år och den senaste omgången, Eurostudent V, genomfördes mellan april 2012 och maj 2015. Det centrala samordningsansvaret ligger hos ett konsortium med huvudsäte i Tyskland. Konsortiet består av sju medlemsorganisationer och samordnar nätverket av nationella partners. Eurostudentsamarbetet har vuxit med åren. I den första omgången från år 2000 ingick data från åtta länder men i den senaste, femte, omgången hade antalet aktivt deltagande länder ökat till 30. Två länder hade status som observatörer (se kartan nedan). Det innebär att Eurostudentprojektet numera täcker in större delen av Europa genom webbenkäter till fler än 210 000 studenter.

---

¹ Universitets- och högskolerådet publicerar successivt fler studier på basis av Eurostudent V undersökningen, se resultat på tema ekonomi, bostad och funktionshinder på UHR:s webbplats (<http://www.uhr.se/sv/Om-UHR/Uppdrag/Eurostudent-5/>).

Källa: EUROSTUDENT V 2012-2015, Synopsis of Indicators, s. 14.

På den samordnande europeiska nivån finansieras Eurostudentprojektet genom avgifter från de deltagande länderna samt genom den Europeiska kommissionen via *Lifelong Learning Programme*. Därutöver erhåller projektet ekonomiskt stöd från Tyskland (German Federal Ministry for Education and Research) och från Nederländerna (Dutch Ministry for Education, Culture and Science).

Resultaten från Eurostudentprojektet offentliggörs på flera sätt:

- **Sammanfattande rapporter** (Synopsis of Indicators) som ger ett brett och jämförande perspektiv.
- **Nationella rapporter** som ges ut av de flesta länder. Dessa rapporter ger fördjupade analyser av studenternas sociala och ekonomiska levnadsvillkor i det specifika landet.
- **Korta analyser** (Intelligence Briefs) som uttolkar olika teman som exempelvis *The Impact Of Fees On Students' Budgets*, *Short-Term Mobility And Mobility Obstacles* eller *Is Higher Education In Europe Socially Inclusive?*
- **Eurostudentdatabasen** finns tillgänglig online och innehåller all data som samlats in av de deltagande länderna.

De olika analyserna som tas fram genom Eurostudentprojektet har också med tiden kommit att bli ett viktigt underlag vid uppföljningen av det pågående Bolognasamarbetet.

Ansvar för Sveriges medverkan i Eurostudentprojektet ligger hos UHR och finansieras av den svenska regeringen genom särskilda medel samt UHR:s ordinarie ramanslag. Det är också UHR som haft ansvaret för insamling av nationella uppgifter för Eurostudent V. UHR har i sin tur samarbete med Statistiska Centralbyrån (SCB).

Genomförande

Populationen, det vill säga de objekt som man vill kunna dra slutsatser om, utgjordes av samtliga individer som studerade på universitet eller högskola både höstterminen 2012 och vårterminen 2013. Undersökningen var en urvalsundersökning där 5 000 studerande i Sverige ingick i urvalet. Urvalsstorleken bestämdes i samråd mellan Universitets- och högskolerådet och SCB. Urvalsramen skapades utifrån universitets- och högskoleregistret. Urvalsramen stratifierades efter heltidsstuderande, deltidsstuderande (student som läste maximalt 25 högskolepoäng höstterminen 2012), och utländska studenter. I varje stratum drogs ett obundet slumpmässigt urval, vilket

innebär att alla objekt inom ett stratum har samma sannolikhet att komma med i urvalet.

Enkäten bestod av en webbenkät med informationsbrev via post samt två påminnelsebrev. Den besvarades av 1 859 studenter vilket gav en svarsfrekvens på 37,2 procent. SCB ansvarade för insamlingen åt UHR. En första rensning och bortfallsanalys gjordes av SCB i samband med insamlingen. Därefter rensade UHR data från orimliga svar i enlighet med Eurostudents anvisningar.

Rapportens urval

I denna rapport fokuserar vi på tidsanvändningen bland de heltidsstuderande i Eurostudentundersökningen. Därför redovisar vi endast resultat för studenter som uppgav att de studerade på heltid, det vill säga studenter som läste 26 högskolepoäng per termin eller mer. Rapportens urval består därmed av 1 246 enkätsvar.

I regel besvarade de flesta studenter som besvarade enkäten och som ingår i rapportens urval också varje fråga. Det så kallade interna bortfallet (när studenten inte svarade på någon enskild fråga i enkäten) är därmed på det hela taget lågt och kommenteras inte särskilt i rapporttexten. I de fall det förekom ett större internt bortfall kommenteras det.

De heltidsstuderande som besvarade enkäten liknar i de flesta hänseenden populationen. Men med avseende på ålder skiljer sig de svarande i rapportens urval från hela studentkollektivet: studenter i åldrarna 25–29 år är något överrepresenterade och kvinnor i åldrarna 30 år eller mer är något underrepresenterade.

Vidare kan det som i Eurostudentundersökningen kallas huvudområdet pedagogik och lärarutbildning vara något underrepresenterat när vi jämför med fördelningen i hela studentkollektivet. Representativiteten i rapportens urval begränsas därmed och det uppmanar till försiktighet vid tolkningen av resultaten.

När vi analyserar utfallet fördelat på ett antal kategorier leder det till att det inom somliga grupper kan bli små tal. På grund av detta avstår vi från att dra alltför långtgående och allmängiltiga slutsatser utifrån urvalet. Vi har också valt att redovisa avrundade värden.

Disposition

Rapporten består av fyra kapitel och en sammanfattning. Sammanfattningen sammanställer rapportens viktigaste resultat och slutsatser och finns i början av rapporten.

I kapitlet *De svarande* redovisas rapportens urval mer ingående. I det andra kapitlet, *Studenternas tidsanvändning*, redovisar och analyserar vi resultat från den svenska delen av Eurostudent V-undersökningen. I det tredje kapitlet, *Sverige jämfört med andra nordiska länder*, jämförs resultaten för Sverige från Eurostudent V med resultaten för Danmark, Finland och Norge. I det sista kapitlet, *Nordiska länder över tid*, jämförs Sverige med våra nordiska grannländer över tid genom att ställa resultat från Eurostudent V mot resultat från den föregående enkätundersökningen, Eurostudent IV.

De svarande

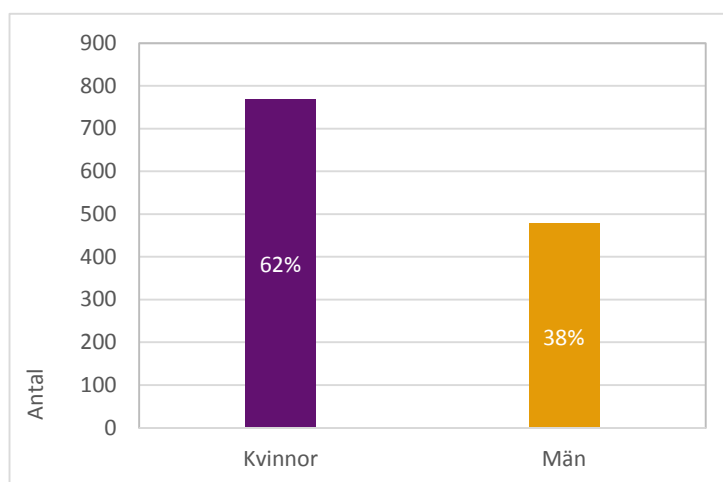
I detta kapitel redovisar vi rapportens urval och hur det överensstämmer med hela studentkollektivet (populationen). Vi redovisar grundläggande information om fördelning mellan kön och ålder bland de svarande i urvalet och analyserar data för olika frågor som ingick i Eurostudentenkäten. Redovisningen inleds med den exakta formuleringen av hur frågan ställdes i enkäten och vi återger de svarsalternativ som fanns. När vi i redovisningen skriver ”studenter” avser vi heltidsstudenter.

Rapportens urval

Av de av 1 246 heltidsstudenter som besvarade enkäten och som uppgav att de studerade på heltid var 767 kvinnor och 479 män. Kvinnor utgjorde alltså 62 procent av de svarande, och män 38 procent.

UKÄ:s årsrapporter 2013 och 2014 innehåller statistik för hela studentpopulationen och data som avser undersökningsperioden (vårtermin 2013). Av årsrapporten 2014 framgår att könsfördelningen bland de registrerade på grundnivå och avancerad nivå sedan början på 00-talet i princip hållit sig på nivån 60 procent kvinnor och 40 procent män. Rapportens urval ligger alltså nära könsfördelningen inom hela studentkollektivet (populationen).

Figur 1. Antal svarande heltidsstudenter, uppdelat efter kön.

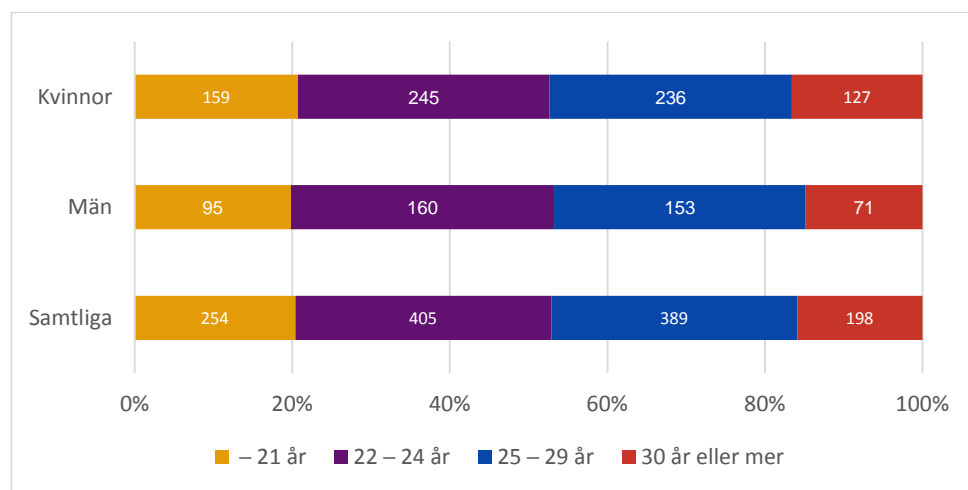

Av UKÄ:s årsrapporter framgår att andelen av befolkningen som studerar på universitet eller högskola varierar mellan olika åldersgrupper. För att synliggöra eventuella skillnader mellan olika åldersgrupper delar vi i vår redovisning in de heltidsstudenter i fyra kategorier: upp till 21 år, 22–24 år, 25–29 år, och 30 år eller mer.

I figur 2 redovisas resultatet för gruppen kvinnor och för gruppen män var för sig, samt totalresultatet för samtliga heltidsstudenter som svarade på enkäten.

Siffrorna inom staplarna i figur 2 anger antal svarande inom varje kategori.

Figur 2. Åldersfördelningen bland svarande heltidsstudenter, uppdelad efter ålderskategorier och kön.

Av figur 2 framgår att de flesta svarande, oavsett kön, var 22–24 år eller 25–29 år gamla. Jämför vi gruppen kvinnor med gruppen män ser vi att åldersfördelningen bland heltidsstuderande kvinnor inte nämnvärt skiljde sig från åldersfördelningen bland heltidsstuderande män. Inom rapportens urval bestod skillnaden i någon procentenhet mer eller mindre mellan könen inom respektive ålderskategori.

UKÄ:s statistik visar att det under de senaste 10 åren har funnits fler kvinnor än män i alla ålderskategorier i populationen. I detta avseende överensstämmer rapportens urval med populationen.

Sett till åldersfördelningen i hela studentkollektivet hösten 2012 är studenter i åldrarna 25-29 år överrepresenterade i rapportens urval, vilket framgår när vi jämför med data i Statistiskt medelande *Studenter och examinerade på grundnivå och avancerad nivå 2012/13* (UF 20 SM 1401, s.18). Det betyder att studenter i åldrarna 25-29 år har svarat på Eurostudentenkäten i större utsträckning än andra studenter. Kvinnor i åldrarna 30 år eller mer är däremot underrepresenterade genom att de inte har besvarat enkäten i lika stor utsträckning som andra. Också unga studenter, 19 år, är underrepresenterade i urvalet eftersom de i regel inte hade hunnit studera tillräckligt länge för att vara med i Eurostudentundersökningen.

När det gäller åldersfördelningen skiljer sig alltså rapportens urval i olika hänseenden från hela studentkollektivet.

Fråga: Vilken examen studerar du mot just nu?

Eurostudentenkäten frågade studenten mot vilken examen hon eller han studerar just nu. Studenten kunde välja mellan tio fasta svarsalternativ:

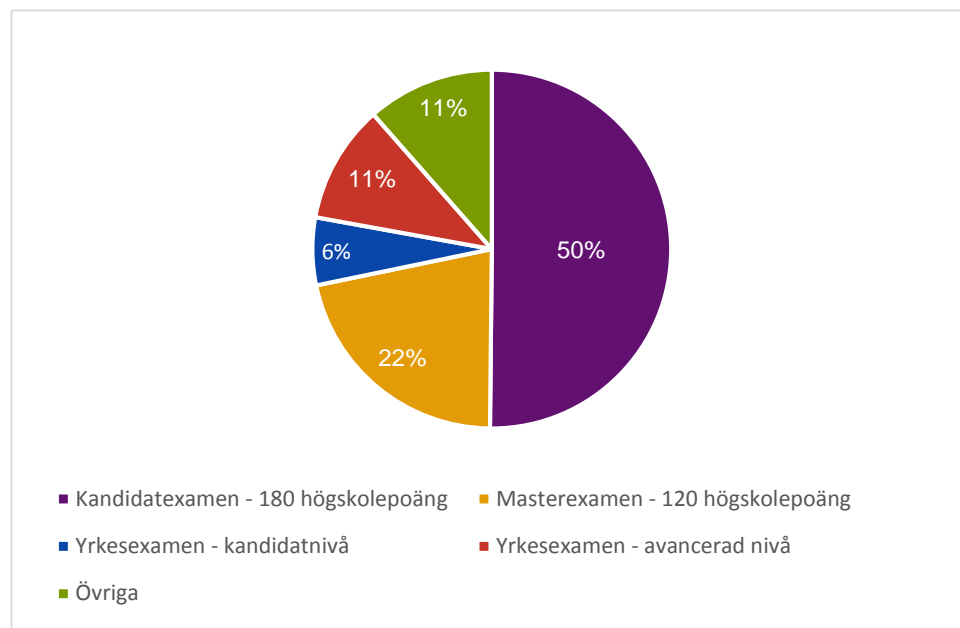
1. högskoleexamen – kortare än 3 års studier
2. kandidatexamen – 180 högskolepoäng
3. magisterexamen – 60 högskolepoäng
4. masterexamen – 120 högskolepoäng
5. yrkesexamen – kortare än 3 års studier
6. yrkesexamen – kandidatnivå
7. yrkesexamen – avancerad nivå
8. forskarutbildning
9. har inte bestämt mig
10. studerar inte för att ta ut någon examen.

För att underlätta har vi i vår redovisning slagit samman de minst frekventa svarsalternativen i kategorin ”övriga”.

Hälften av de studenter som svarade på enkäten siktade mot en kandidatexamen och 20 procent mot en masterexamen. Av alla heltidsstuderande uppgav därmed en majoritet att de studerade mot någon av de generella examina; sammantaget utgjorde denna grupp 70 procent.

När det gäller yrkesexamina uppgav 5 procent av alla heltidsstuderande att de läste mot en yrkesexamen på kandidatnivå och 10 procent på avancerad nivå.

Figur 3. Heltidsstuderande, uppdelade på olika examina.

Överensstämmelsen mellan hela studentkollektivet (populationen) och rapportens urval är svår att bedöma eftersom det inte finns några data i UKÄ:s årsrapporter som kan jämföras direkt med Eurostudentmaterialet. Eurostudent frågade studenten vilken examen som hon eller han läser mot just nu. Frågan riktades till studenter som fortfarande befinner sig i utbildning. UKÄ:s årsrapport redovisar däremot information om de examinerade. Det vill säga om de studenter som har fullföljt sin utbildning, uppfyller kraven i examensordningen och begärt ut ett examensbevis.

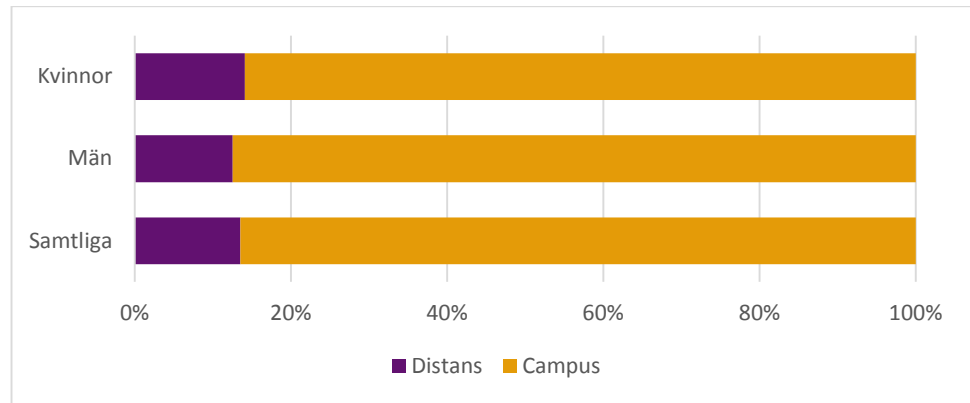
Fråga: Deltar du i distansstudier?

Eurostudentenkäten gav studenten tre fasta alternativ att välja mellan:

- ja, kombinerat med campusstudier
- ja, enbart distansstudier
- nej.

Det första svarsalternativet medger ett visst mått av campusförlagda studier. Men eftersom vi inte kan avgöra omfattningen på dessa campusstudier har vi slagit samman alla ja-svar till en kategori. Vi redovisar alltså endast ja- och nej-svar.

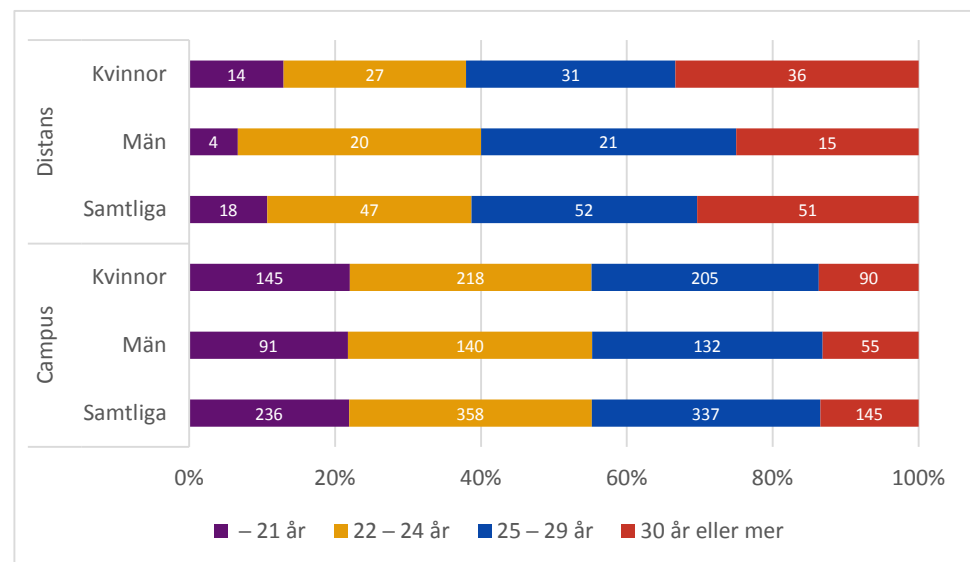
Figur 4. Fördelningen för olika studieformer, uppdelad efter kön.

Figur 4 visar att majoriteten av samtliga heltidsstuderande som vårterminen 2013 studerade på heltid bedrev sina studier på campus. Skillnaden mellan kvinnor och män var mycket liten och genomsnittet låg på 86 procent campusstudier och 14 procent distansstudier. Andelen campusstudier i figur 4 är dock något underskattad och andelen distansstudier något överskattad. Det beror på att alla ja-svar har grupperats och redovisas som distansstudier i figuren även om studenten svarat att hon eller han läser en kombination av distans- och campusstudier. UKÄ:s årsrapport 2013 uppger att andelen av alla studenter i högskolan som läste (enbart) på distans under hösten 2012 låg på 18 procent. Även om tidsperioden inte helt överensstämmer tyder svaren på att rapportens urval skiljer sig relativt lite från hela populationen. Möjligtvis är campusstudenter något överrepresenterade i rapportens urval.

I figur 5 redovisar vi hur studenter inom olika ålderskategorier svarade på frågan om distansstudier. Siffrorna inom staplarna i figur 5 anger antal svarande inom varje kategori.

Figur 5. Fördelningen för de två olika studieformerna, uppdelad efter ålderskategori och kön.

Av figur 5 framgår att de två studieformerna, campusstudier och distansstudier, kännetecknas av olika åldersprofiler.

Studenterna som vårterminen 2013 studerade på distans var äldre än campusstudenterna. Av distansstudenterna tillhörde 30 procent ålderskategorin 30 år eller mer medan motsvarande andel för campusstudenter var 13 procent.

Tittar vi på gruppen studenter som var upp till 21 år gamla ser vi att de utgör runt 10 procent av samtliga studenter som läste på distans men runt 20 procent av samtliga studenter som svarade att de läste på campus.

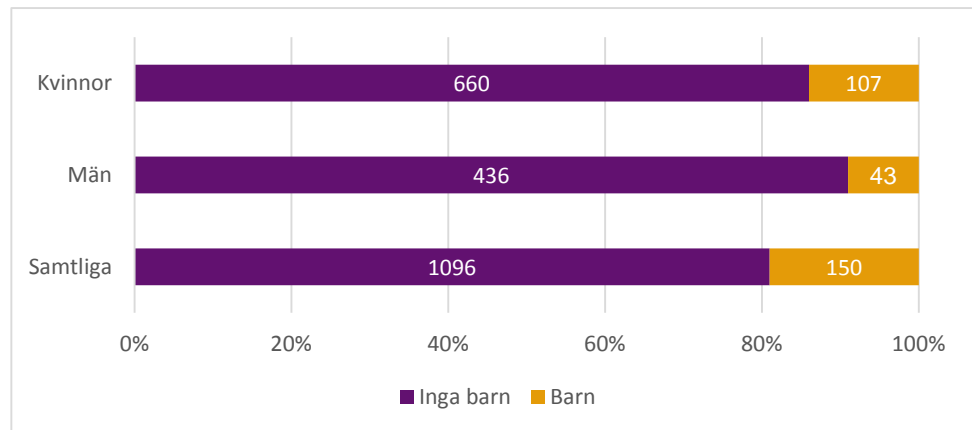
Fråga: Har du barn?

Enkäten gav studenten två alternativ:

- nej
- ja, jag har x barn.

Möjligheten fanns för studenten att uppge hur många barn hon eller han hade. I vår redovisning bortser vi dock från antalet barn och fokuserar på huruvida studenten uppgav att den hade barn eller inte hade barn. Siffrorna inom staplarna i figur 6 anger antal svarande inom varje kategori.

Figur 6. Fördelningen bland dem som uppger att de har eller också inte har barn, uppdelad efter kön.

Av figur 6 framgår att majoriteten av de heltidsstuderande uppgav att de inte hade barn, nämligen 80 procent av alla heltidsstuderande som svarade på enkäten.

Av kvinnorna uppgav 15 procent att de hade barn mot 10 procent av männen. Med all sannolikhet påverkas studiesituationen för den som studerar på heltid av att också ha omsorg om barn. I vilken utsträckning ger dock inte enkätundersökningen svar på.

Det finns inga jämförbara data i UKÄ:s årsrapporter som skulle kunna ligga till grund för en bedömning av överensstämmelse mellan rapportens urval och hela studentkollektivet (populationen).

Fråga: Inom vilket huvudområde studerar du?

I samband med denna fråga är det viktigt att påpeka att Eurostudentundersökningen använde sig av ett annat huvudområdsbegrepp än vad som är vanligt i Sverige.

I Sverige ska generella examina ha en viss inriktning som varje högskola själv bestämmer, det anger 2007 års examensordning (bilagorna till högskoleförordningen, SFS 1993:100). Dessutom ska det finnas en successiv, poängangiven, fördjupning inom det huvudsakliga området (*huvudområdet*). För statistiska ändamål har samtliga huvudområden i Sverige klassificerats i grupper av huvudområden. Denna klassificering har sin utgångspunkt i svensk utbildningsnomenklatur (SUN 2000). Den första siffran i utbildningskoden står för den högsta SUN-nivån, vilken anger

inriktning, för närvarande finns det 8 inriktningar. Den lägsta SUN-nivån anger huvudområdet - för närvarande finns det 207 huvudområdesgrupper. Ett huvudområde för en generell examen i Sverige hänförs till någon av dessa huvudområdesgrupper. För att belysa hur en SUN-kod ser ut så är exempelvis 222b inriktningskoden för engelska. Koden består av flera nivåer där 2 anger humaniora och konst, 22 humaniora, 222 främmande språk och slutligen 222b engelska.

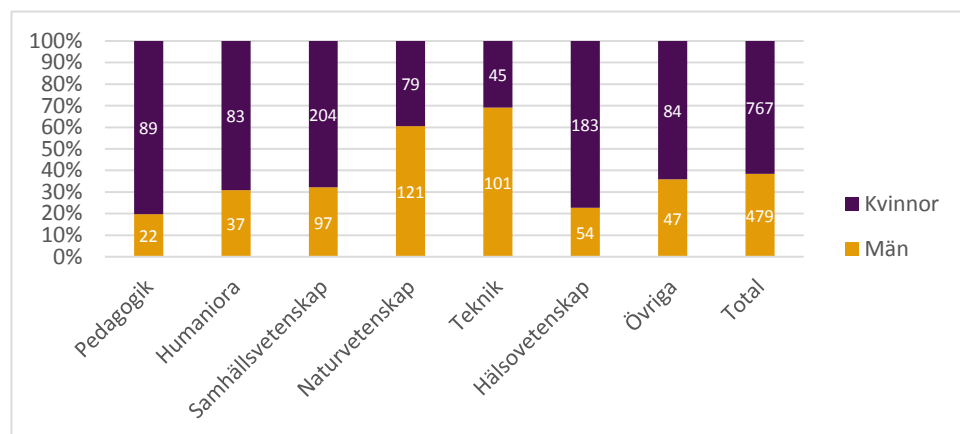
Eurostudentundersökningen benämner det som i den svenska nomenklaturen utgör inriktningar på den högsta SUN-nivån för huvudområden (se nedan). Dessutom har det i undersökningen lagts till ett huvudområde som helt saknas i SUN-strukturen: allmän utbildning. Denna skillnad måste tas i beaktande vid jämförelser mellan resultat från den stora europeiska undersökningen av studenters levnadsvillkor och svensk officell statistik om högskolan.

Studenten ombads i enkäten att uppge inom vilket huvudområde den studerar. Eurostudentenkäten gav humaniora och konst som ett exempel för vad som menas med termen huvudområde i undersökningen. Med hjälp av en rullgardinsmeny kunde sedan studenten välja mellan elva fasta svarsalternativ, nämligen:

1. **pedagogik** och lärarutbildning
2. **humaniora** och konst
3. **samhällsvetenskap**, juridik, handel, administration
4. **naturvetenskap**, matematik och data
5. **teknik** och tillverkning
6. **hälso- och sjukvård** samt social omsorg
7. lant- och skogsbruk samt djurvård
8. tjänster
9. allmän utbildning
10. okänd
11. uppgift saknas.

Av de studenter som svarat på enkäten uppgav 90 procent att de studerade inom något av huvudområdena 1-6 i listan. För att underlätta redovisningen använder vi oss i rapporten av kortformer för huvudområden och i listan har vi framhåvt den benämning som i fortsättningen används med fet stil. Vi har samlat svaren för alternativen 7-11 i en egen kategori kallad "övrigt". I den fortsatta texten kommer vi emellertid inte att kommentera kategorin övrigt.

Figur 7. Svarande per huvudområde och övrigt, uppdelade efter kön.

Av figur 7 framgår att heltidsstuderande män är i minoritet i huvudområdena pedagogik, humaniora, samhällsvetenskap och hälsovetenskap. Omvänt noterar vi att heltidsstuderande kvinnor i mindre utsträckning studerar inom huvudområdena

naturvetenskap och teknik. De flesta svar inom rapportens urval återfanns inom huvudområdena samhällsvetenskap och hälsovetenskap. Minst antal svarande fanns inom huvudområdena pedagogik och humaniora. Relativt få svar fanns även inom den sammanslagna kategorin övriga.

Indelningsgrunden är inte riktigt densamma för Eurostudentundersökningen och UKÄ:s årsrapport som bygger på SUN-indelningen, vilket gör det svårt att svara på hur väl rapportens urval i detta avseende representerar hela populationen. I UKÄ:s årsrapport 2014 redovisas det som motsvarar Eurostudents huvudområde pedagogik och lärarutbildning inom ämnesområdet juridik och samhällsvetenskap. Vår bedömning är att huvudområdet pedagogik och lärarutbildning kan vara något underrepresenterade i rapportens urval när vi jämför med fördelningen i hela studentkollektivet. De sex valda huvudområdena utgör 90 procent i rapportens urval jämfört med motsvarande ämnesområden som enligt årsrapporten 2014 utgör 94 procent av alla helårsstudenter 2012/2013.

Studenternas tidsanvändning

Detta kapitel handlar om de heltidsstuderandes tidsanvändning. När vi i vår redovisning skriver ”studenter” avser vi heltidsstudenter. Utifrån studenternas enkätsvar redovisas fördelningen av antal timmar mellan lärarledd undervisning och självstudier, relationen mellan tid för studier och betalt arbete, och relationen mellan betalt arbete och olika studieformer (campus- eller distansstudier). Vi redovisar och analyserar data för olika frågor som ingick i Eurostudentenkäten och som rör studenternas tidsanvändning. Redovisningen inleds med den exakta formuleringen av hur frågan ställdes i enkäten och vi återger de svarsalternativ som fanns. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av de viktigaste resultaten.

Fråga: Hur många timmar går åt till att delta i lärarledd undervisning respektive självstudier under en normal vecka?

Eurostudentenkäten bad studenterna att försöka fördela timmarna på de olika veckodagarna måndag – söndag. Om det var för svårt att beskriva en normal vecka, ombads studenten att beskriva den senaste veckan och att ange 0 timmar i förekommande fall. Det fanns tre fasta svarsalternativ:

1. lärarledd undervisning (lektioner, seminarier, laborationer, etc.)
2. självstudier utöver den lärarledda undervisningen (läser, skriver, repeterar, förbereder, etc.)
3. gruppstudier utöver den lärarledda undervisningen (läser, skriver, repeterar, förbereder, etc.).

För denna fråga finns det ett större internt bortfall. Drygt 10 procent av de heltidsstuderande, eller 157 studenter, svarade inte på frågan. Det rapporterade antalet lärarledda timmar för de olika huvudområdena bör inte övertolkas. Studenten ombads att göra en självskattning av hur många timmar han eller hon *deltagit* i lärarledd undervisning respektive i självstudier. Det är inte säkert i vilken utsträckning studentens uppskattning av det egna deltagande i lärarledd undervisning under den gångna veckan eller under en normal studievecka kan likställas med den lärarledda undervisning som lärosätet faktiskt *tillhandahåller*.

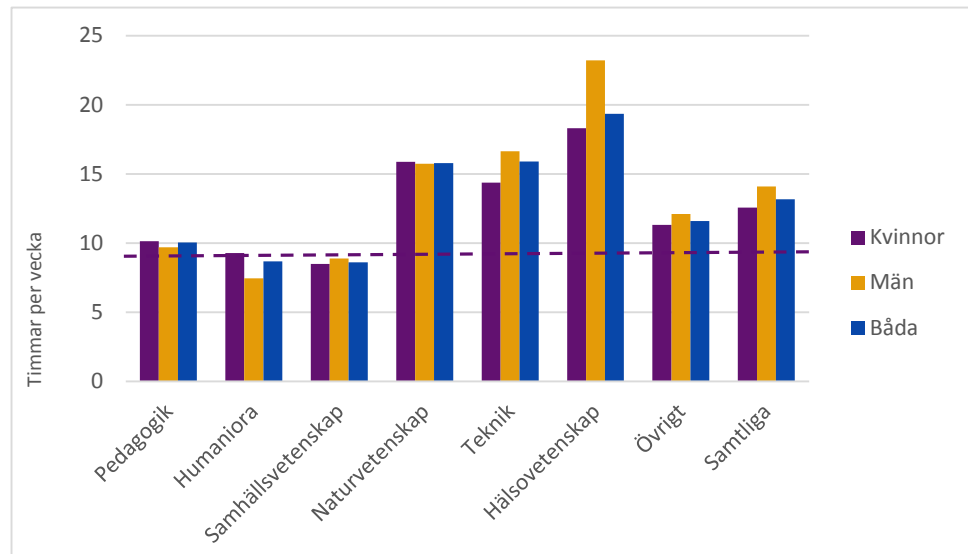
Den lärarledda undervisningen

Den i högskoleutredningens betänkande *Resurser för högskolans grundutbildning* (SOU 1992:44, s. 66) nämnda schablonen för beräkning av resurser i det nuvarande resurstilldelningssystemet markeras med en streckad linje i figur 8.

Som framgår av figur 8 finns det en iögonfallande skillnad: huvudområdena pedagogik, humaniora och samhällsvetenskap når (mer eller mindre) upp till en nivå på omkring 9 timmar undervisningstid i snitt i veckan, medan resterande huvudområden naturvetenskap, teknik och hälsovetenskap ligger en bra bit ovanför strecket. Det genomsnittliga antalet timmar lärarledd undervisning per vecka skiljer sig åt för olika huvudområden:

- 10 timmar inom pedagogik,
- 8,5 timmar inom humaniora,
- 8,5 timmar inom samhällsvetenskap,
- 16 timmar inom naturvetenskap,
- 16 timmar inom teknik,
- 19 timmar inom hälsovetenskap.

Figur 8. Antal timmar lärarledd undervisning per vecka, uppdelade på huvudområde, övrigt, samtliga och kön.

För de första tre huvudområdena inrapporterade studenterna ett genomsnittligt antal lärarledda timmar på mellan som lägst 7,5 (män inom humaniora) och som högst 10 timmar (kvinnor inom pedagogik). Nära det dubbla antalet timmar inrapporterades av studenter inom huvudområdena naturvetenskap, teknik och hälsovetenskap: mellan som lägst omkring 14 timmar (kvinnor inom teknik) till som högst 23 timmar (män inom hälsovetenskap). Fördelningen kan ses som en indikation på hur resurser fördelas inom högskolan.

Det kan tyckas märkligt att kvinnor och män inom ett och samma huvudområde uppgav olika antal timmar undervisningstid. Och självfallet är det inte så att lärosätena erbjuder kvinnor och män olika mycket undervisning när de läser samma kurser eller program. En förklaring till den könsbundna skillnaden är snarare att Eurostudents huvudområdesindelning rymmer ett flertal olika utbildningar. Det kan tänkas att lärosäten bedömer att vissa kurser och program kräver mer eller mindre lärarledd undervisning och att kvinnor och män i olika omfattning sökt sig till kurser och program som erbjuder olika mycket undervisningstid.

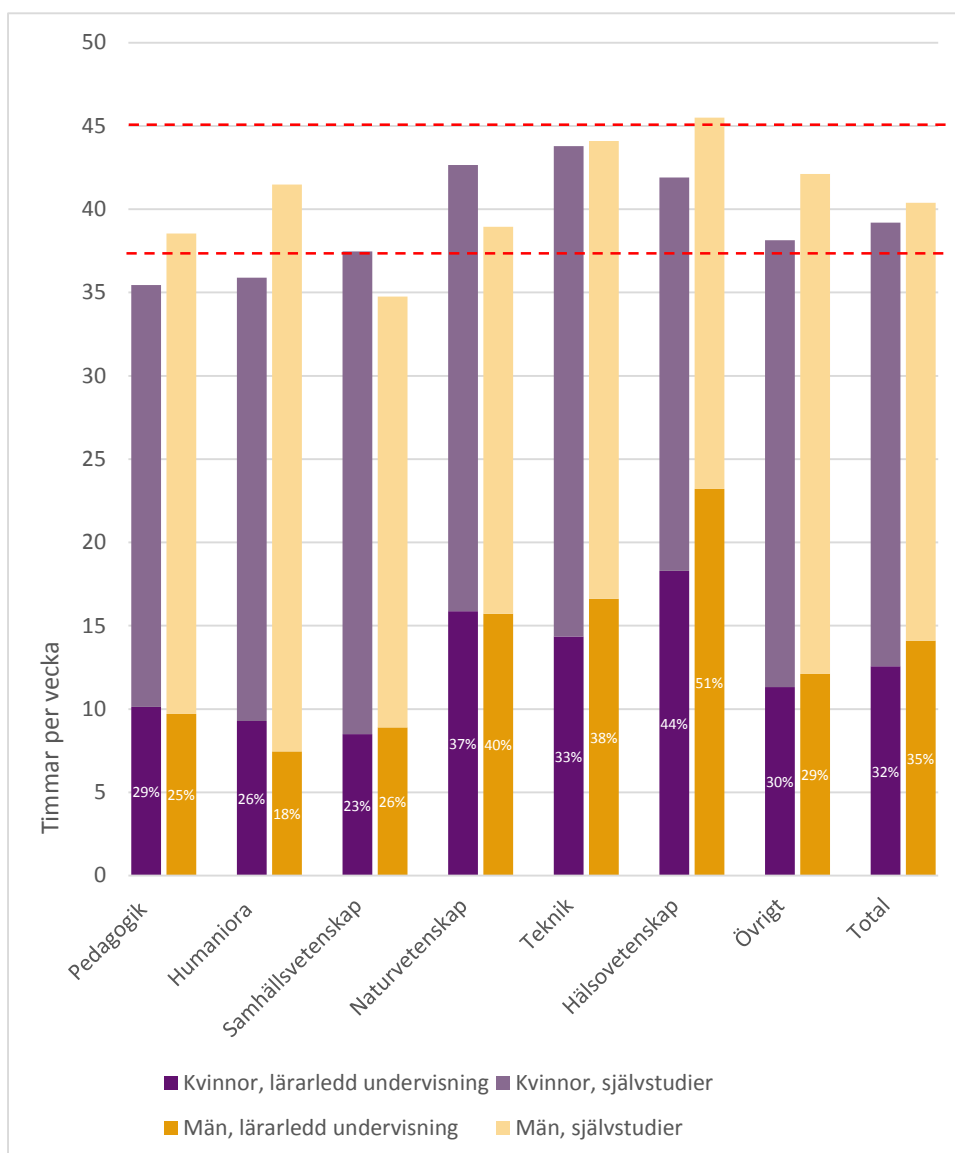
Lärarledd undervisning och självstudier

Eurostudentundersökningen delar in studenternas studietid i dels lärarledd undervisning, dels självstudier. Hur många timmar ägnade de heltidsstuderande åt sina studier? Och hur såg fördelningen mellan lärarledd undervisning och självstudier ut inom olika huvudområden?

Figur 9 visar antal timmar lärarledd tid respektive självstudier per vecka. De två streckade linjerna markerar spannet för antal studietimmar i genomsnitt i veckan och bygger på de resonemang om normal studietid för heltidsstudier som regeringen förde i *Ny värld – ny högskola* (prop. 2004/05:162).

Som framgår av figuren uppskattade kvinnorna inom huvudområdena pedagogik och humaniora samt männen inom huvudområdet samhällsvetenskap att den egna studietiden låg under strecket för genomsnittlig studietid för en heltidsstuderande. Utgår vi ifrån en normal studietid på 37,5–45 timmar i snitt i veckan framstår det som att den kombinerade studietiden, alltså lärarledd undervisning plus självstudier, vårterminen 2013 sysselsatte de flesta heltidsstuderande på heltid.

Figur 9. Antal timmar lärarledd undervisning respektive självstudier per vecka för heltidsstuderande, uppdelade på de sex valda huvudområdena, övrigt och total. Siffrorna i staplarna anger andelen lärarledd undervisning.

Detta resultat skiljer sig från vad Högskoleverkets enkätundersökning *Studentspegeln* (Högskoleverket 2007) kom fram till. I undersökningen fokuserade Högskoleverket på studentens lärande och enkätfrågorna var utformade därefter. Därför var frågan om studenternas tidsanvändning formulerad på ett annat sätt än i Eurostudent V-undersökningen.

Högskoleverket frågade: Hur många timmar gör du följande under en typisk sjudagarsvecka?

- Förbereder och deltar i undervisning (studerar, läser, skriver, repeterar, diskuterar och andra aktiviteter relaterade till kursen)
- lönearbetar
- arbetar med kårfackliga frågor
- motionerar.

Sättet på vilket fråga a. ställdes kan vara en förklaring till skillnaden mellan de två enkätundersökningarna. I *Studentspeglin 2007* uppgav studenterna en bedömning för tidsåtgången för förberedelser (alltså självstudier) och deltagande i undervisning sammantaget. I den senare Eurostudentenkäten ombads studenten däremot att redovisa dels deltagande i lärarledd undervisning, dels tiden för självstudier var för sig. Det kan tänkas att skillnaden i hur frågan var ställd har lagt ett större fokus på självstudier och kan ha lett till en viss överskattning av antal timmar självstudier per vecka i den senaste Eurostudentundersökningen.

Relationen mellan antal timmar självstudier och antal timmar lärarledd undervisning har bland annat diskuterats av TCO (2013) och Jusek (2014). I de olika rapporterna beskrivs en verklighet där studenter, särskilt inom HJST-området, endast i liten utsträckning erbjuds lärarledd undervisning. Exempelvis har TCO varnat för en utveckling där högskolestudier i allt högre grad innebär att studenterna kvitterar ut en litteraturlista och ett lånekort, sitter och läser för sig själva och sporadiskt stämmer av hur det går med en överbelastad lärare.

Studenternas svar från Eurostudentundersökningen bekräftar bilden av att högskolestudier ofta består av en stor del självstudier. Av figur 9 framgår att män inom huvudområdet humaniora i snitt ägnade nästan 20 procent av sin studietid åt att delta i lärarledd undervisning. Resterande tid, mer än 80 procent av sina heltidsstudier, ägnade de åt självstudier. Vi kan jämföra det med män inom huvudområdet hälsovetenskap som i snitt ägnade hälften av sin studietid åt att delta i undervisning och hälften åt att läsa, skriva, repetera och åt att förbereda sig.

Kvinnor inom huvudområdet humaniora läde i genomsnitt en fjärdedel av sin studietid på lärarledd undervisning och tre fjärdedelar på självstudier. Inom huvudområdet hälsovetenskap ägnade kvinnor i snitt 45 procent av sin studietid åt lärarledd undervisning och 55 procent åt självstudier.

Jämför vi gruppen kvinnor med gruppen män ser vi att kvinnor i genomsnitt rapporterade ett något lägre antal undervisningstimmar än män. En förklaring är att män oftare än kvinnor deltog i universitetsutbildningar (kurser och program) som, enligt svaren, erbjöd mer lärarledd tid, exempelvis inom naturvetenskap och teknik och i viss mån även inom hälsovetenskap.

Stor spridning i antal timmar lärarledd undervisning

Det fanns en relativt stor spridning när det gäller antal inrapporterade timmar undervisningstid per vecka, vilket beror på att studenter inom samma huvudområde uppgav både låga och höga värden. När vi tittar på skillnaden mellan det lägsta antalet och det högsta antalet inrapporterade timmar lärarledd undervisning per vecka för vårterminen 2013 varierade svaren på följande sätt:

- 0–27 timmar inom pedagogik,
- 0–28 timmar inom humaniora,
- 0–13 timmar inom samhällsvetenskap,
- 1–38 timmar inom naturvetenskap,
- 0–27 timmar inom teknik,
- 5–24 timmar inom hälsovetenskap.

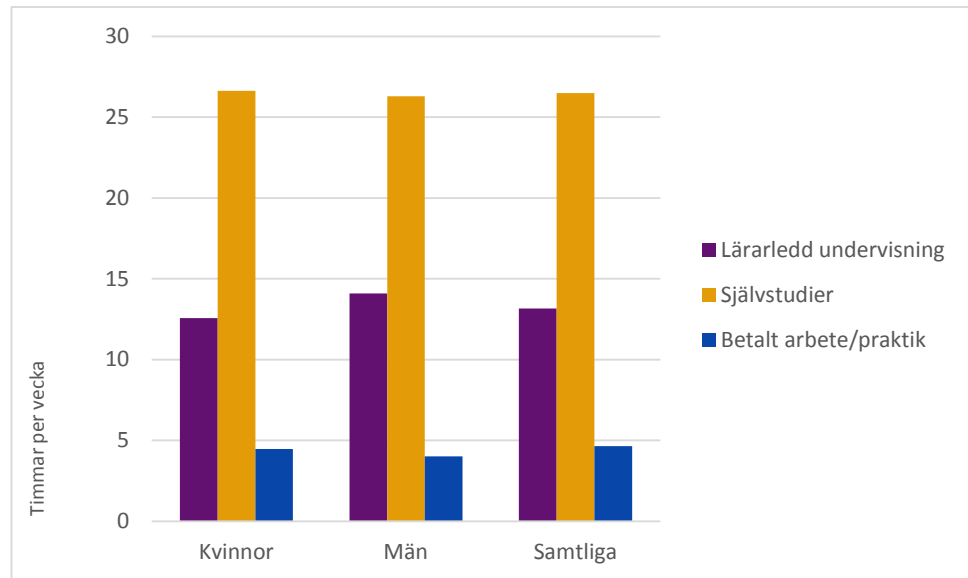
Det är svårt att veta vad det betyder när en student uppgav att den deltog i 0 timmar lärarledd undervisning. Erbjuds det ingen undervisning just den veckan? Eller var studenten sjuk och avstod från att delta i undervisning trots att det erbjöds? Dessa frågor går inte att besvara utifrån underlaget. Den stora spridningen visar att en normal studievecka respektive den gångna studieveckan kunde se mycket olika ut för studenter inom samma huvudområde.

Fråga: Under terminen, hur många timmar ägnar du åt betalt arbete/praktik under en vanlig vecka?

Eurostudentenkäten bad studenterna att uppge hur många timmar de ägnar åt betalt arbete eller praktik under en vanlig vecka. Studenten rapporterade antalet timmar med hjälp av en rullgardinsmeny.

I figur 10 redovisar vi hur heltidsstuderande kvinnor och män fördelade sin tid mellan lärarledd undervisning, självstudier och arbete eller praktik.

Figur 10. Tidsanvändning per vecka, fördelad på lärarledd undervisning, självstudier, betalt arbete eller praktik samt redovisat efter kön och för samtliga.

I genomsnitt lade de heltidsstuderande 5 timmar i veckan på betalt arbete eller på praktik. Kvinnor rapporterade i genomsnitt 4,5 timmar medan män rapporterade i genomsnitt 4 timmar för betalt arbete eller praktik.

Sammantaget visar studenternas svar att kvinnor deltog i något mindre utsträckning i lärarledd undervisning (1,5 timmar mindre) per vecka och att de förvärvsarbetade eller ägnade sig åt praktik i högre utsträckning (0,5 timmar mer) jämfört med män. Under en normal vecka ägnade kvinnor 26,5 timmar åt självstudier och män något mindre, 26 timmar per vecka.

När vi summerar antalet redovisade timmar per vecka för lärarledd undervisning och självstudier finner vi att de heltidsstuderande i genomsnitt redovisade 39,5 timmar i veckan. Det vill säga nära det antal arbetstimmar som gäller för en förvärvsarbetande.

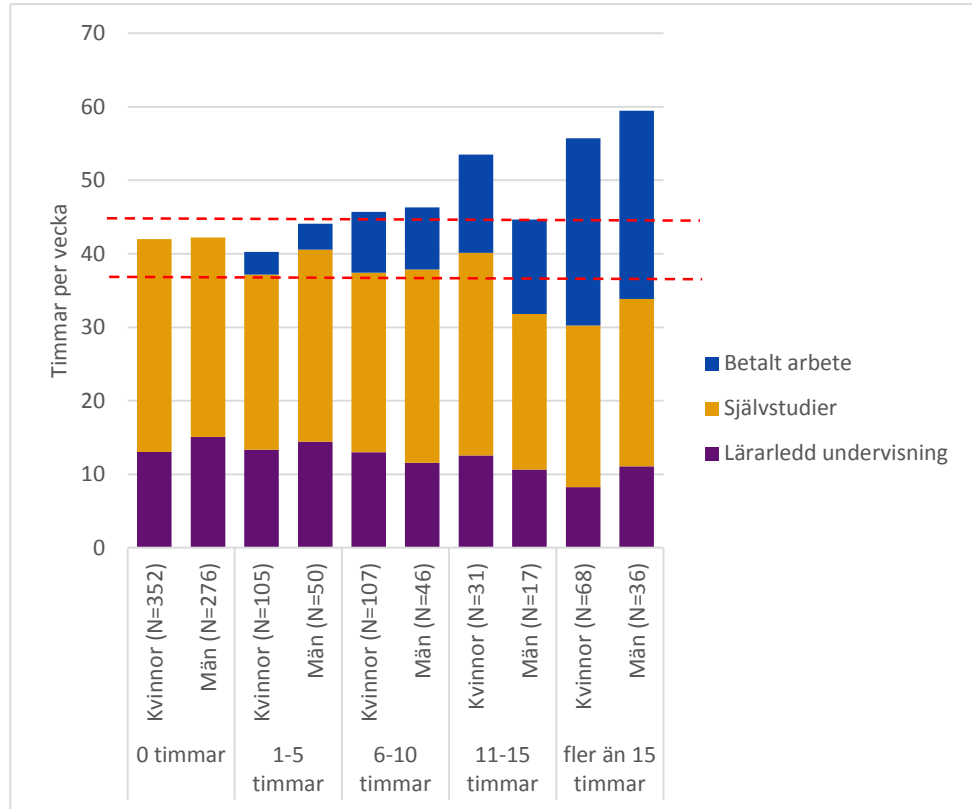
Utöver de drygt 40 timmar som studenterna rapporterade för studier redovisades i genomsnitt drygt 4,5 timmar för betalt arbete eller praktik. Hur påverkar det antal timmar som studenten lägger på betalt arbete eller praktik studentens deltagande i lärarledd undervisning och det antal timmar som läggs ned på självstudier?

För att besvara frågan redovisar vi utfallet uppdelat i fem kategorier utifrån antalet timmar betalt arbete eller praktik per vecka som rapporterades:

- 0 timmar betalt arbete/praktik
- 1-5 timmar betalt arbete/praktik
- 6-10 timmar betalt arbete/praktik
- 11-15 timmar betalt arbete/praktik
- fler än 15 timmar betalt arbete/praktik.

De två streckade linjerna i figur 11 markerar spannet 37,5–45 studietimmar i genomsnitt i veckan och bygger på de resonemang om normal studietid för heltidsstudier som regeringen förde i *Ny värld – ny högskola* (prop. 2004/05:162). Antal svarande i varje grupp uppges i parentes.

Figur 11. Tidsanvändning per vecka, fördelad på lärarledd undervisning, självstudier, betalt arbete eller praktik. Redovisat efter kön.

Av figur 11 framgår att de flesta, men inte alla, kvinnor och män som vårterminen 2013 studerade på heltid kom upp i minst 37,5 studietimmar per vecka.

Kvinnor och män som uppgav att de ägnade sig åt 0–10 timmar betalt arbete eller praktik i veckan samt kvinnor som uppgav att de ägnade sig åt 11–15 timmar betalt arbete eller praktik uppgav att de lade mer än 37,5 timmar på sina studier under en normal vecka. Det innebär att 90 procent av heltidsstudenterna kom upp till lägsta nivån för heltidsstudier trots att de på ett eller annat sätt arbetade vid sidan om sina heltidsstudier.

Män som ägnade sig åt mellan 11 och 15 timmar betalt arbete eller praktik i veckan uppgav att de lade 32 timmar på studier i veckan, alltså 5,5 timmar under vad som anses utgöra normal studietid för en heltidsstuderande. Man bör dock notera att det var få svarande inom denna grupp. Bland dem som uppgav att de ägnade sig åt betalt arbete eller praktik i fler än 15 timmar i veckan ser vi att varken kvinnor eller män kom upp i 37,5 studietimmar. Kvinnor uppgav ett snitt på 30 studietimmar i veckan och män rapporterade i snitt 34 studietimmar i veckan.

Vi ser alltså att heltidsstuderande kvinnor som vid sidan av sina studier arbetade eller praktiserade mer än 15 timmar i veckan inte ägnade sig åt sina studier på heltid. Motsvarande gällde för heltidsstuderande män som ägnade sig 11 timmar eller fler betalt arbete eller praktik i veckan. Ju mer betalt arbete studenten ägnade sig åt vid sidan av sina heltidsstudier desto mindre tid ägnades åt studierna. Totalt utgör denna grupp studenter runt 10 procent av alla heltidsstuderande.

Det är dessa 10 procent som kan tänkas vara intressanta ur ett resursutnyttjandeperspektiv eftersom det inom gruppen verkar finnas potential att utöka antalet studietimmar per vecka. Det är emellertid svårt att kategoriskt dra en sådan slutsats. Vi vet exempelvis ingenting om dessa studenters studieprestationer. Inom gruppen kan likaväl rymmas särskilt begåvade och ambitiösa studenter som har kapacitet att förena studier med förvärvsarbete som studenter som av olika anledningar behöver förvärvsarbete vid sidan av sina heltidsstudier. Så länge vi inte kan koppla samman studentens prestationer och studieresultat med den studietid som ligger till grund kan vi inte bedöma huruvida resurserna (studenternas tid, studiemedel, av lärosätet erbjuden undervisningstid, lokaler med mera) har använts på bästa sätt.

Tidsanvändning för olika studieformer

Det finns två olika studieformer: distansstudier och campusstudier. Hur vanligt var det bland de kvinnor och män som läste på campus eller på distans att arbeta eller praktisera vid sidan av sina heltidsstudier? I tabell 1 har vi sammanställt utfallet i fem kategorier: nämligen för dem som arbetade eller praktiserade 0 timmar, 1–5 timmar, 6–10 timmar, 11–15 timmar och fler än 15 timmar i veckan.

Tabell 1. Andel heltidsstuderande inom olika studieformer, uppdelad efter antal timmar betalt arbete eller praktik, kön och samtliga.

	Kvinnor			Män			Båda		
	Campus	Distans	Samtliga	Campus	Distans	Samtliga	Campus	Distans	Samtliga
0 timmar	54 %	47 %	53 %	66 %	58 %	65 %	59 %	51 %	58 %
1-5 timmar	16 %	16 %	16 %	12 %	9 %	12 %	14 %	14 %	14 %
6-10 timmar	17 %	12 %	16 %	11 %	13 %	11 %	14 %	12 %	14 %
11-15 timmar	5 %	2 %	5 %	3 %	9 %	4 %	4 %	5 %	4 %
fler än 15 timmar	8 %	22 %	10 %	8 %	11 %	8 %	8 %	18 %	10 %
Antal svarande	571	91	662	369	55	424	940	146	1086

Som framgår av tabell 1 var antal svarande liten inom vissa grupper. Detta gäller särskilt män som uppgav att de bedrev distansstudier, vilket manar till viss försiktighet vid tolkning av resultaten. Det förefaller dock som att det var dubbelt så vanligt bland de distansstuderande kvinnorna (runt 20 procent) att arbeta mer än 15 timmar i veckan vid sidan av sina heltidsstudier jämfört med männen (runt 10 procent).

Oavsett om de läste på campus eller på distans svarade 65 procent av männen att de inte alls arbetade eller praktiserade vid sidan av sina heltidsstudier jämfört med 35 procent av kvinnorna. Vid tidpunkten för enkätundersökningen, vårterminen 2013, var det därmed vanligare bland män att koncentrera sig endast på sina heltidsstudier medan 47 procent av kvinnorna uppgav att de i större eller mindre omfattning arbetade vid sidan av sina heltidsstudier.

Några slutsatser

Antagandet är att heltidsstudier är 37,5-45 timmar i veckan i 40 veckor:

Varken högskolelagen (1992:1434) eller högskoleförordningen (1993:100) reglerar hur många studietimmar per vecka som utgör heltidsstudier eller hur många timmar lärarledd undervisningstid en student bör erbjudas eller delta i under en normal studievecka. Utifrån resonemang som regeringen för om normal studietid i propositionen *Ny värld – ny högskola* (prop. 2004/05:162) kan man dra slutsatsen att studietiden per vecka för en genomsnittlig student under ett normalt läsår om 40 veckor skulle kunna ligga inom spannet 37,5–45 studietimmar. Jämfört med en förvärvsarbete som arbetar heltid innebär detta för en student att heltidsstudier ibland kan omfatta både färre och fler än 40 timmar per vecka.

Merparten av studenterna ägnar studierna minst 37,5 timmar per vecka:

I Högskoleverkets enkätundersökning *Studentspegeln* (Högskoleverket 2007) framkom att det är särskilt inom humaniora och teologi, samhällsvetenskap och juridik som heltidsstudier inte motsvarar heltidssysselsättning. Samma tendens kan emellertid inte utläsas av studenternas svar på Eurostudentenkäten. Utgår vi ifrån en normal studietid på 37,5–45 timmar i veckan framstår det tvärtom som att den kombinerade studietiden, alltså lärarledd undervisning plus självstudier, sysselsatte de flesta heltidsstuderande på heltid. Studenternas svar från Eurostudentundersökningen förstärker dock bilden att högskolestudier ofta består av en stor del självstudier.

Antalet timmar lärarledd undervisning varierar mellan olika huvudområden:

Mängden lärarledd undervisning som studenterna redovisar varierar starkt för olika huvudområden. Inom humaniora och samhällsvetenskap rapporterade studenterna i genomsnittligt 8,5 timmar lärarledd undervisning per vecka och 10 timmar inom pedagogik. Genomsnittet inom naturvetenskap och teknik låg på 16 timmar per vecka. Det högsta genomsnittet rapporterades av studenter inom hälsovetenskap, 19 timmar per vecka.

Andelen timmar självstudier är hög:

Vissa huvudområden präglades av en stor andel självstudier. Också i detta avseende utmärker sig de tre huvudområdena pedagogik, humaniora och samhällsvetenskap med den högsta andelen självstudier.

Omkring 10 procent av studenterna arbetar så mycket att de studerar mindre:

De studenter som uppgav att de arbetar fler än 15 timmar per vecka och män som uppgav att de arbetar 11–15 timmar per vecka studerade mindre än 37,5 timmar per vecka. Ju mer tid studenten redovisar för betalt arbete vid sidan av heltidsstudier desto mindre tid ägnades åt studierna. Denna grupp studenter utgör omkring 10 procent av de heltidsstuderande som svarade på Eurostudentenkäten.

Inte möjligt att av enkätsvaren bedöma om resurserna används optimalt:

Det finns en rad osäkerhetsfaktorer som gör att UKÄ inte kan bedöma huruvida tillgängliga resurser används på bästa sätt i syfte att uppnå hög kvalitet i undervisningen. Så länge vi inte kan koppla samman studentens gymnasiebetyg och studieresultat med den kombinerade studietiden kan vi inte bedöma huruvida resurserna (exempelvis studenternas tid, studiemedel, av lärosätet erbjuden undervisningstid, lokaler med mera) används optimalt.

Ny studentspegel våren 2016

Frågan om studenternas tidsanvändning är komplex och behöver belysas ytterligare. Universitetskanslersämbetet (UKÄ) planerar att publicera resultaten av en egen enkätundersökning, *Studentspegeln*, våren 2016.

Sverige jämfört med andra nordiska länder

Även andra europeiska länder deltar i Eurostudentsamarbetet och vi kan därför jämföra utfallet för Sverige med utfallet för andra europeiska länder. Vi har valt att begränsa jämförelsen till våra nordiska grannar Danmark, Finland och Norge. Data om hur studenterna i våra grannländer svarade på Eurostudent V-enkäten finns tillgänglig på webbplatsen (<http://www.eurostudent.eu/results/data>). Våra jämförelser bygger på dessa data. Tidpunkten för datainsamlingen var våren 2013 och svarsfrekvensen för de olika länderna var:

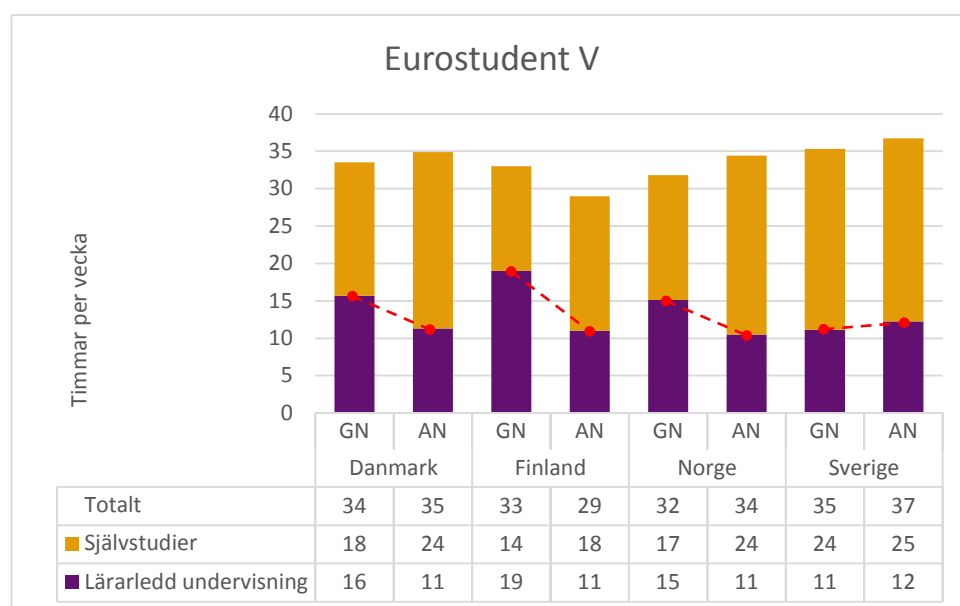
- Danmark 21 procent,
- Finland 33 procent,
- Norge 44 procent,
- Sverige 37 procent.

En annan skillnad mot föregående kapitel är att både svar från heltidsstuderande och svar från deltidstuderande finns med i underlaget i detta kapitel. På grund av det är det inte möjligt att göra direkta jämförelser mellan detta kapitel och föregående. En annan skillnad mot data vi redovisar i föregående kapitel är att underlag som hämtats från den europeiska webbplatsen har viktats enligt Eurostudents anvisningar.

Fördelning mellan lärarledd undervisning och självstudier

Vi har i figur 12 sammanställt samtliga studenters svar vad gäller fördelningen mellan antalet timmar lärarledd undervisning och antalet timmar för självstudier för Danmark, Finland, Norge och Sverige. Vi redovisar enkätsvaren för grundnivå (GN) och för avancerad nivå (AN). De streckade linjerna i figuren indikerar skillnaden i lärarledd undervisningstid mellan grundnivå och avancerad nivå.

Figur 12. Studietid per vecka för Danmark, Finland, Norge, Sverige, fördelad på lärarledd undervisning och självstudier.

Sett till den totala studietiden per vecka, det vill säga när man lägger ihop tiden för lärarledd undervisning med tiden för självstudier, rapporterade de svenska studenterna det högsta antalet timmar total studietid. Detta gällde för både grundnivå (totalt 35 timmar/vecka) och avancerad nivå (totalt 37 timmar/vecka). Detta kan vi jämföra med det lägsta och det högsta antalet inrapporterade timmar total studietid för våra nordiska grannar. När det gäller grundnivån var det studenterna i Norge som rapporterade det lägsta antalet timmar (totalt 32 timmar/vecka). På avancerad nivå inrapporterades det lägsta antalet timmar total studietid av studenterna i Finland (totalt 29 timmar/vecka).

Ser vi till antalet timmar lärarledd undervisning framträder en annan bild. Då är det Finland som rapporterade det högsta antalet timmar för undervisning på grundnivå (19 timmar/vecka). I denna jämförelse ligger Sverige sist (11 timmar/vecka). Våra nordiska grannar redovisade mellan 4 och 8 timmar lärarledd undervisning mer på grundnivå än i Sverige. På avancerad nivå är skillnaden liten mellan länderna. Sverige redovisade högst antal timmar lärarledd undervisning (12 timmar/vecka) medan alla andra redovisade samma, något lägre, värde (11 timmar/vecka).

En uppenbar olikhet mellan Sverige och våra nordiska grannar var att antalet timmar lärarledd undervisningstid i Sverige nästan var detsamma för grundnivå och avancerad nivå (11 timmar/vecka respektive 12 timmar/vecka). Skillnaden mellan de två undervisningsnivåerna var betydligt större i grannländerna, vilka lade mer lärarledd tid på grundnivå än på avancerad nivå (19 timmar/vecka jämfört med 11 timmar/vecka).

Av studenternas svar att döma förefaller det som att våra nordiska grannländer satsar mer på lärarledd undervisningstid för studenter på grundnivå - alltså för studenter som är i början på sin högre utbildning. Om detta beror på medvetna prioriteringar i våra grannländer eller om det beror på att ersättningsnivåerna för utbildning på olika nivåer skiljer sig mellan Sverige, Danmark, Finland och Norge har vi inte undersökt närmare.

Sett till antalet timmar självstudier lade de svenska studenterna i regel mer tid på självstudier än studenter i grannländerna. Särskilt stor är skillnaden när vi jämför med finska studenter på grundnivå som lade 10 timmar mindre i veckan på självstudier än studenter i Sverige (14 timmar/vecka i Finland jämfört med 24 timmar/vecka i Sverige).

Sammantaget uppstår en bild av att svenska studenter lägger något mer tid på sina studier totalt sett jämfört med studenterna i de nordiska grannländerna. Samtidigt rapporterade svenska studenter att de på grundnivå deltog i lärarledd undervisning i mindre utsträckning än studenter i Danmark, Finland och Norge.

Nordiska länder jämfört över tid

Eurostudentundersökningen har genomförts flera gånger och vi har här valt att jämföra med den senaste omgångens föregångare, Eurostudent IV som avser perioden 2008–2011. Vi har valt att begränsa jämförelsen till våra nordiska grannar: Danmark, Finland och Norge.

Data om hur studenterna i våra grannländer svarade på Eurostudent IV-enkäten finns tillgänglig på Eurostudents webbplats (<http://www.eurostudent.eu/results/data>). Våra jämförelser bygger på dessa data. Tidpunkten för datainsamlingen och svarsfrekvensen för de olika länderna var:

- Danmark, våren 2010, 26 procent
- Finland, våren 2010, 45 procent
- Norge, våren 2010, 37 procent
- Sverige, hösten 2009, 51 procent.

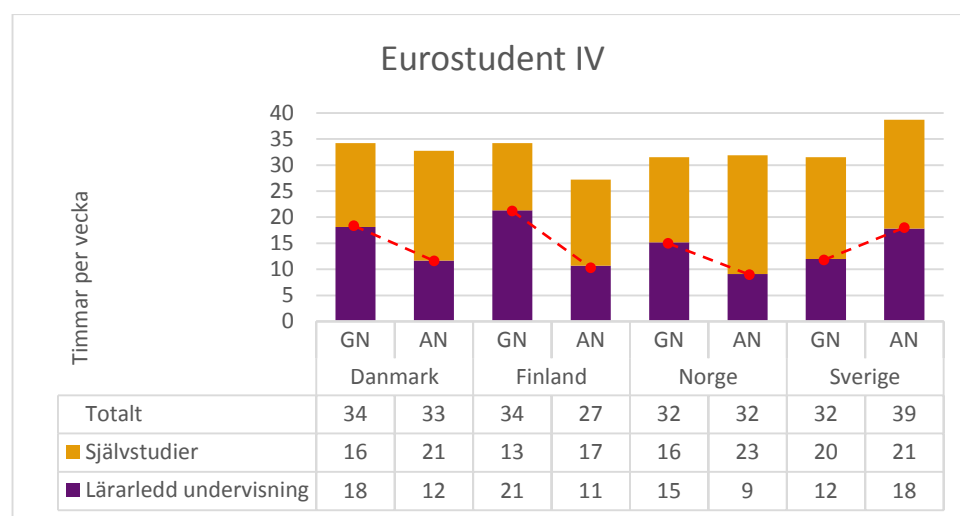
Datainsamlingen i Sverige skedde lite tidigare än i de länder vi här jämför med. Både svar från heltidsstuderande och från deltidstuderande finns med i underlaget.

Till skillnad från Eurostudent V-data har Eurostudent IV-data inte viktats för ålder. Vid en jämförelse mellan de två underlagen har vi dock funnit att skillnaden inte är stor och att direkta jämförelser därmed är möjliga.

Fördelning mellan lärarledd undervisning och självstudier

Vi har i figur 13 sammanställt studenternas svar vad gäller fördelningen mellan antalet timmar lärarledd undervisning och antalet timmar för självstudier för Danmark, Finland, Norge och Sverige. Vi redovisar enkätsvaren för grundnivå (GN) och för avancerad nivå (AN). De streckade linjerna i figuren indikerar skillnaden i lärarledd undervisningstid mellan grundnivå och avancerad nivå.

Figur 13. Studietid per vecka för Danmark, Finland, Norge, Sverige, fördelad på lärarledd undervisning och självstudier.

Sett till den totala studietiden per vecka redovisade finska studenter på grundnivå det lägsta antal timmar (27 timmar/vecka). På avancerad nivå uppgav svenska studenter det högsta antalet timmar total studietid (39 timmar/vecka). Jämfört med Finland rapporterade svenska studenter 12 timmar mer i total studietid per vecka. Finska studenter lade mer total studietid på grundnivå än på avancerad nivå. För svenska studenter var förhållandet tvärtom.

Sett till antalet timmar lärarledd tid på grundnivå uppgav svenska studenter det lägsta antal timmar (12 timmar/vecka) och finska studenter uppgav det högsta antalet timmar (21 timmar). För avancerad nivå låg antalet timmar lärarledd undervisning som lägst bland norska studenter (9 timmar/vecka), medan svenska studenter uppgav högst antal timmar lärarledd tid på avancerad nivå (18 timmar/vecka).

När det gäller antalet timmar för självstudier per vecka rapporterade studenterna på grundnivå i Finland det lägsta antalet (13 timmar/vecka) jämfört med svenska studenter på grundnivå som rapporterade det högsta antalet timmar för självstudier (20 timmar/vecka). På avancerad nivå var det återigen de finska studenterna som rapporterade det lägsta antalet timmar för självstudier (17 timmar/vecka), mot norska studenter som rapporterade det högsta antalet timmar för självstudier på avancerad nivå (23 timmar/vecka).

Den sammantagna bilden visar att svenska studenter på avancerad nivå lade ned 12 timmar/vecka mer på sina studier än finska studenter på samma nivå, sett till den totala studietiden. Finska studenter lade mer tid på studier på grundnivå, alltså i början av sina högskolestudier, än på avancerad nivå. För svenska studenter var det tvärtom. När det gäller självstudier uppgav svenska studenter i början av sina högskolestudier (på grundnivå) att de hösten 2009 ägnade mer tid åt självstudier än studenter i Danmark, Finland eller Norge. Av studenternas svar att döma, utmärkte sig Sverige genom att inrapportera både det lägsta antalet timmar lärarledd undervisning per vecka på grundnivå och det högsta antalet på avancerad nivå.

Jämförelse mellan Eurostudent IV och Eurostudent V

Jämförelsen av Sverige med Danmark, Finland och Norge visar på en markant skillnad när det gäller antal timmar lärarledd undervisning på grundnivå. Det förefaller som att de andra nordiska länderna satsade mer på undervisningstid på nybörjarnivå.

I Eurostudent IV är Sverige det enda land som uppgav mer lärarledd undervisningstid på avancerad nivå än på grundnivå. Särskilt tydligt blir tvärtomförhållandet när vi jämför svenska studenters enkätsvar med finska studenters. De finska studenter uppgav i 2009/2010 års undersökning att de fick dubbelt så mycket lärarledd undervisningstid i början av sina högskolestudier jämfört med vad de fick på avancerad nivå. De svenska studenterna däremot uppgav att de fick en tredjedel mindre på grundnivå jämfört med avancerad nivå.

I Eurostudent V 2013 hade bilden ändrats något med avseende på den lärarledda undervisningen. Då fick de svenska studenterna mer eller mindre lika mycket lärarledd tid i början på sina studier som när de kommit upp till avancerad nivå. Även om Danmark och Finland sänkt sitt genomsnittliga antal timmar lärarledd tid per vecka med två timmar lägger våra grannländer fortsatt mer tid på undervisningen i början av högskolestudierna. Om detta är en medveten prioritering eller om existerande resurstilldelningssystem i grannländerna styr i den riktningen har vi inte undersökt närmare. Frågan är dock av intresse och skulle därför förtjäna en fördjupande undersökning.

De svenska studenterna förefaller ägna mycket tid åt sina studier i jämförelse med studenterna i våra grannländer. De rapporterade 2013 högst antal studietimmar totalt

sett på både grundnivå och avancerad nivå. Jämfört med undersökningen 2009/2010 förefaller svenska studenter 2013 ägna ännu mer tid åt självstudier på grundnivå.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

www.uka.se

